

Téma: Slohový útvar vypravování při přípravě k SMZ z ČJL pro žáky s OMJ

Předměty/Vzdělávací oblasti: Český jazyk a literatura (literatura, sloh)

Téma lekce/Podtéma: Charakteristika vypravování, kompozice vypravování, příklady zadání PP SMZ z ČJL, postup práce se zadáním PP vypravování, práce s PL vypravování - umělecký text, skládání textu, metoda rybí kosti, mapa příběhu

Cíle: Student porozumí příběhu, pochopí podstatu vypravování. Pracuje s pracovním listem, jehož části jsou určeny k přípravě k ÚMZ z ČJL, také pracuje se zadáními písemné práce SMZ z ČJL.

Jazykové: Student se seznámí se slohovým útvarem vypravování, pochopí jeho podstatu, prostředky vypravování a funkčně je použije při psaní tohoto slohového útvaru. Prokáže pochopení textu, porozumí novým slovům v textu, popř. vyhledá jejich význam ve slovníku. Dokáže funkčně pracovat s přímou řečí, použít vhodná slovesa, převede příběh na základě znalostí daného díla, z něhož je tvořen pracovní list.

Obsahové: Student označí jednotlivé části vypravování v konkrétních ukázkách, seřadí části příběhu tak, aby měl text příčinnou a logickou souvislost. Vlastním zpracováním slohové práce prokáže pochopení tohoto slohového útvaru.

Výukové strategie: Individuální práce studenta, popř. skupinová práce ve třídě (s ohledem na podmínky práce se studentem s OMJ).

Vypracovala: Mgr. Eva Menšíková

Check list aneb v přípravě nechybí následující aktivity:

☒ čtení s porozuměním
(před-, při- a potextové aktivity)	☒ slovní zásoba + fráze
☒ psaní s porozuměním
(před-, při- a potextové aktivity)	☐ Výslovnost
☒ cílená produkce textu	
☒ zaměření na pravopis, ABC	
☐ poslech s porozuměním
(před-, při- a potextové aktivity)	☒ výklad gramatiky
☐ porozumění pokynům (funkční jazyk)	☒ procvičování gramatiky

Obsah:

- 1.1 Vypravování
- 1.2 Jazykové prostředky vypravování
- 1.3 Psaní přímé řeči
- 1.4 Práce s textem
- 1.5 Vypravování u SMZ z ČJL
- 1.6 Textová návaznost

1.1 Vypravování

Funkční styl: prostě sdělovací, umělecký

Slohový postup: vyprávěcí, také popisný, úvahový

Vypravování:

založeno na **vyprávěcím slohovém postupu (děj – příběh)**

časová a příčinná souvislost

uzavřený **příběh – událost**

napínavý **příběh s pointou**

událost, prostředí, charaktery osob, jejich vlastnosti, jednání, jejich řeč

expoziční - O jarních prázdninách jsem odjel s přáteli na hory. Bylo nás šest.

kolize - Vše bylo v pořádku do doby, než do kupé vlaku vstoupil průvodčí. Fanda neměl jízdenku! Vědomě! Na nádraží přišel přece včas.

krize - "Fando, přece nebudeš platit pokutu," vykřikuje Petr. "Nedej se," přidává se Tom. Pavel a Ivo mají však jiný názor. "Tak dost," zaburácí Pavlův hlas, "koukej hned zaplatit!" Chlapci stojí proti sobě a jsou vzteky bez sebe. Kdy padne první rána?

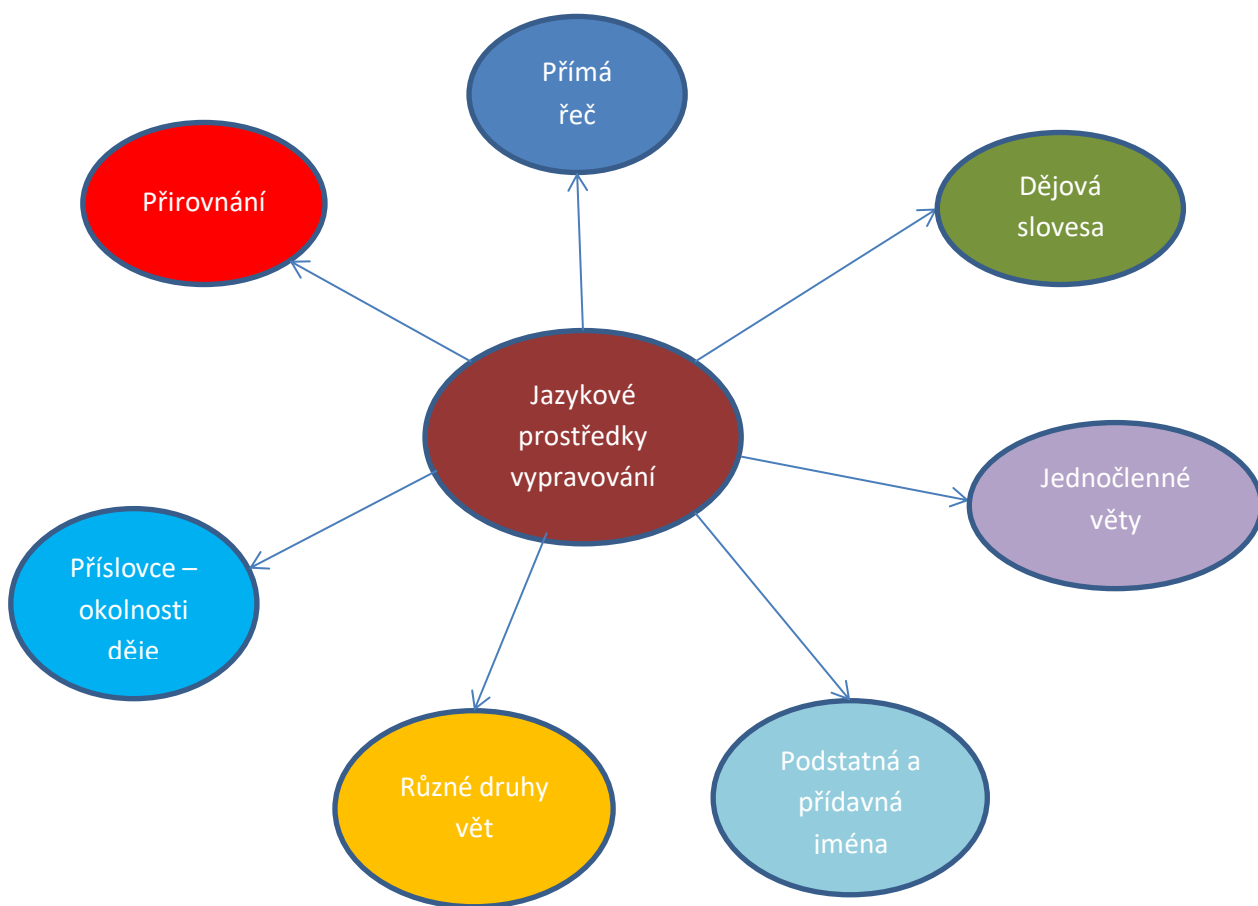
peripetie - Najednou všichni ztichnou. Fanda vytahuje z kapsy peněženku.

pointa - S upřímnou omluvou podává paní průvodčí peníze.

Kompozice:

Jednodušší kompozice:

úvod (uvedení do děje)	K Vánocům mi rodiče koupili vysněné štěně, psiho kamaráda Huga.
zápletka	Při prvním venčení se mi Hugo ztratil, všude jsem ho hledal, ale bezúspěšně.
vyvrcholení	Znenadání příběh soused se zprávou, že zahlédl cizího pána, jak nakládá štěně do auta a veze ho do útulku, neboť nevěděl, kdo je jeho majitelem. Řekl nám: "Spěchejte, ať váš pejsek není dlouho smutný!"
rozuzlení (uzavření děje, poučení)	Proto jsme se s rodiči ihned vydali do útulku, kde jsme Huga našli. Když nás uviděl, měl ohromnou radost a svým psím pohledem mi slíbil, že už nikdy neuteče a bude mě poslouchat na slovo.

Projekt Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

1.2 Jazykové prostředky vypravování

Ernest Hemingway – Stařec a moře

A. Cesta pokračovala, jak měla, stařec si máčel ruce ve slané vodě a snažil se udržet si hlavu čistou. Střízlivě usoudil, že bríza povane celou noc, protože na nebi se hromadila kupovitá oblaka, nad kterými se loudaly řasnaté řady beránků. Pokukováním po rybě si potvzoval, že nesní. **Za hodinu záutočil první žralok.**

B. **Neobjevil se jen tak náhodou.** Vynořil se z hlubin, sotva se tmavé mračno ve vodě přestalo rozlévat a krev začala klesat. Bezhlavě vystřelil k povrchu, rozčísl modrou hladinu a vyletěl do slunečního svitu. **Zjistil, odkud pach přichází, a když klesl zpět do vody, vyrazil za ním.**

C. **Ačkoliv se mu tu a tam ztrácel, pokaždé ho znovu zachytil** nebo alespoň zaznamenal slaboučkou stopu, a tak se za ním nepřestával umíněně hnát. Byl to veliký mako a příroda tyhle žraloky stvořila tak, aby dokázali vyvinout stejnou rychlost jako nejhbitější ryby. Až na čelisti byl skutečně krásný, hřbet měl stejně dlouhý jako mečoun, břicho stříbřité a kůži krásně hladkou. Mečounovi se podobal i stavbou těla. Jedinou výjimku tvořily obrovské čelisti, které teď, jak se co nejrychleji řítily pod hladinou a hřbetní ploutví ji protínal rovně jako struna, držel pevně zavřené. Za stisknutými dvojíty pysky měl v dásních osm řad dovnitř zakřivených zubů. Na rozdíl od ostatních druhů žraloka neměly tvar jehlanu, ale připomínaly zaťaté pařáty. Byly dlouhé téměř jako starcovy prsty a z obou stran ostré jako břitva. Tohle byl mořský dravec, uzpůsobený k požívání všech ryb včetně těch, které jsou natolik rychlé, silné a výzbrojné, že by žádnému jinému nepříteli nepodlehly. **Jak pach krve zesiloval, mako přidával a modrá hřbetní ploutev řezala vodu rychlostí blesku.**

D. **Jakmile ho stařec zpozoroval, uvědomil si, že má proti sobě soupeře, který nezná strach a nedá se ničím odradit.** Zatímco sledoval, jak se blíží, připravil si harpunu a uvázal k ní lanko. Bylo teď trochu krátké, protože kus odřízl, když potřeboval marlína připoutat ke člunu. Hlavu měl čistou a jasnou a překypoval odvahou, nedělal si však velké naděje. Bylo to příliš krásné, než aby to vydrželo, pomyslel si. Nespouštěl ze žraloka oči, ale letmo pohlédl na obrovského marlína. Dopadnu stejně, jako by se mi ta ryba opravdu jen zdála, řekl si. **Ale i když žraloku v útoku nezabráním, třeba se mi podaří ho zabít.** Ty dentuso, tvoje máma má smůlu, ale ať se žalem třeba souží, **křivozubče**, spílal mu v duchu.

E. **Žralok** je rychle dohnal, **a když se na rybu odzadu vrhl**, stařec uviděl jeho otevřenou tlamu i zvláštní oči a uslyšel cvaknutí zubů, kterými se jí zahryzl do těla těsně před ocasem. Po hlavě, kterou měl už nad hladinou, vystrčil i hřbet, a jakmile se ozval zvuk trhané kůže a masa, stařec mu zarazil harpunu do lebky v místě, kde spojnicí obou očí protíná pomyslná čára vedoucí od nozder přímo vzad. O žádných spojnicích či čarách neuvažoval, viděl jen těžkou, zašpičatělou, modře zbarvenou hlavu, veliké oči a hltavě chňapající čelisti. Ale v oněch místech má žralok mozek, a právě tam tedy namířil. **I když měl dlaně rozměklé krvavými puchýři, sebral všechny síly, aby mu bez špetičky naděje a s nenávisťou zlobou zasadil co největší ránu.**

F. **Žralok se převálil a oko mu pohaslo.** Potom se otočil ještě jednou a **dokonal na dvou smyčkách provazu omotaného kolem trupu.** Ačkoli dospěl ke konci, odmítal se s tím smířit. Obrácený hřbetem dolů tloukl ocasní ploutví, cvakal čelistmi a rozrýval hladinu jako závodní motorový člun. Bičovaná voda zbělela, a když se pak mako ze dvou třetin vymrštil do vzduchu, provaz se napjal a s hlasitým zadrčením praskl. Tělo zůstalo chvíli ležet na hladině a pak se začalo pozvolna potápět.

Projekt Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Příklad jazykových prostředků vypravování:

Slovesa	
máčel si (ruce)	máčet
tloukl (ocasní ploutví)	tlouci
rozrýval (hladinu)	rozrývat
cvakal (čelistmi)	cvakat
napjal se (provaz)	napnout
praskl	prasknout
vynořil se	vynořit se
vystřelil (k povrchu)	vystřelit
vrhl se (na rybu)	vrhnout se
zahryzl se (do těla)	zahryznout se
zarazil (harpunu do těla)	zarazit
namířil (na mozek)	namířit
převalil se (žralok)	převalit se
otočil se	otočit se

- Přirovnání**
- rozrýval hladinu jako závodní motorový člun
 - hřbetní ploutví ji protínal rovně jako struna
 - na rozdíl od ostatních druhů žraloka neměly tvar jehlanu, ale připomínaly zaťaté pařáty
 - byly dlouhé téměř jako starcovy prsty a z obou stran ostré jako břitva
 - aby dokázali vyvinout stejnou rychlost jako nejhbitější ryby

Přímá řeč

??? Proč nejsou v ukázce použity uvozovky v pásmu řeči postavy?
 ??? Je tato řeč nějak označena?
 ??? Svě tvrzení zdůvodněte.

Bylo to příliš krásné, než aby to vydrželo, pomyslel si.

Dopadnu stejně, jako by se mi ta ryba opravdu jen zdála, řekl si.

Ale i když žraloku v útoku nezabráním, třeba se mi podaří ho zabít.

Ty dentuso, tvoje máma má smůlu, ale ať se žalem třeba usouží, křivozubče, spílal mu v duchu.

Výstižná podstatná jména a přídavná jména pro přesné pojmenování

slaná voda	mořský dravec	závodní motorový člun
čistá hlava	modrá hřbetní ploutev	zaťaté pařáty
kupovitá oblaka	zakřivené zuby	hladká kůže
řasnaté řady beránků	čistá a jasná hlava	zvláštní oči
sluneční svit	obrovský marlín	modrá hladina
otevřená tlama	slaboučká stopa	veliký mako
bičovaná voda	stříbřité břicho	hlasité zadrnění
stisknuté dvojité pysky		

Projekt Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Příslovce pro vyjádření dalších okolností děje

střízlivě (usoudil)
bezhlavě (vystřelil)
zpět (do vody)
 (držel) **pevně** (zavřené)
rychle (dohnal)
odzadu (se vrhl)
 (začalo se) **pozvolna** (potápět)

1) Úkol k textu Stařec a moře:

1. K bodům osnovy napište jednotlivé části příběhu Stařec a moře (A – F)
2. Proč jsou v ukázce v odstavcích barevně zvýrazněné jednotlivé věty? Zdůvodněte:

.....

.....

.....

Osnova vypravování

- **uvedení (seznámení s dějem)**
.....
- **zápletka**
.....
- **vyvrcholení**
.....
- **rozuzlení (uzavření děje, poučení)**
.....

Jazykové prostředky vypravování – Stařec a moře

2) Úkol: k jednotlivým jazykovým prostředkům napište vlastní příklady. Pracujte s PL.

- dějová slovesa -
- čas přítomný, čas minulý -
- přirovnání -
- řeč postavy -
- podstatná a přídavná jména pro přesné vyjádření -
- příslovce pro vyjádření dalších okolností -

Projekt Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

Přímá řeč

1.3 Psaní přímé řeči

PAMATUJTE!!!

- ✓ před přímou řečí píšeme dvojtečku (přímé řeči předchází věta uvozovací)
- ✓ za přímou řečí píšeme interpunkční znaménko
- ✓ přímá řeč je na začátku i na konci označena uvozovkami
- ✓ na začátku přímé řeči jsou uvozovky dole, na konci nahoře (za interpunkčním znaménkem ?!,.)
- ✓ na začátku věty přímé řeči je vždy velké písmeno

1. **Věta uvozovací** stojí před **přímou řečí/větou**:

Jana se zeptala: „Kdy půjdeme do kina?“

Honza řekl: „ Čí je to svačina?“
věta?

Bratr zavolal: „ Pojď rychle sem!“

Jakým písmenem začíná uvozovací věta?

Jakým interpunkčním znaménkem končí uvozovací věta?

Jakým písmenem začíná přímá řeč (věta)?

Jakým interpunkčním znaménkem končí přímá řeč?

2. **Věta uvozovací** stojí za **přímou řečí/větou**:

„Mám poznámku,“ řekl učitel.

„ Pozor!“ zakřičel Petr.
věta?

„ Který je dnes den?“ ptala se babička.

Jakým písmenem začíná přímá věta?

Jakými interpunkčními znaménky končí přímá věta?

Jakým znaménkem končí uvozovací věta?

3. **Věta uvozovací** je vložena **do věty přímé**:

„Mám hlad,“ stěžoval si Lojza, „zapomněl jsem si svačinu.“

„Přines mi chleba,“ řekla teta, „namažu ti ho medem.“

„Mrzí mě to,“ přiznal se Viktor, „tu vázu koupím novou.“

Jak zní celá věta přímé řeči?

Cvičení – přímá řeč:

3) Do textu doplňte vhodná chybějící interpunkční znaménka („“ ! . ? :). Z jaké knihy je ukázka?

Šestá planeta byla desetkrát větší Bydlel na ní starý pán a spisovatel obrovské knihy

Ale hled' me, badatel zvolal, když spatřil malého prince

Odkud přicházíš zeptal se ho starý pán

Co to je za tlustou knihu, řekl malý princ Co tu děláte

Jsem zeměpisec, odpověděl starý pán

Co to je zeměpisec

To je vědec, který ví, kde jsou moře, veletoky, města, hory a pouště

Opravdu moc zajímavé, řekl malý princ, konečně opravdové zaměstnání

4) Do textu doplňte vhodná chybějící interpunkční znaménka („“ ! . ? :). Z jaké knihy je ukázka?

Obr usrkl veliký doušek čaje a hřbetem ruky si otřel ústa. Říkej mně Hagrid vybědl ho obr jak už jsem povídal, dělám v Bradavicích klíčníka – ale vo těch určitě víš všecko.

Hmm – to ne přiznal Harry. Hagrid vypadal ohromeně. Odpusťte dodal Harry spěšně. Ty říkáš vodpusťte vyštěkl Hagrid a upřeně pohlédl na Dursleyovy, kteří couvali zpátky do tmy. To voni by tebe měli prosit za vodpuštění! Věděl sem, žes nedostal ty dopisy, ale vopravdu mně nenapadlo, že bys nevěděl vůbec nic vo Bradavicích, pro všecko na světě! Tos nikdy neuvažoval vo tom, kde se to tvoji rodiče všecko naučili? Co všecko zeptal se Harry. CO VŠECKO zaburácel Hagrid. Tak počkat!

V tu chvíli stál na nohou a ve svém rozhořčení jako by zaplňoval celou chatrč. Dursleyovi se ustrašeně krčili u stěny. Chcete mně říct zahřměl na ně Hagrid že tendle chlapec – tendleten chlapec! – neví ani ň – že vůbec NIC neví? Harry si pomyslel, že to už je trochu moc. Koneckonců, do školy chodil a neměl nijak špatné známky. Něco umím namítl. Třeba počítat a takové věci.

Hagrid však jenom mávl rukou a řekl Myslím vo našem světě. Vo tvým světě. Mým světě. Vo světě tvejch rodičů. O jakém světě? Hagrid vypadal, jako by měl v příštím okamžiku vybuchnout.

Uvozovací věty:

5) Doplňte vhodná slovesa v příslušném tvaru na vynechaná místa uvozovacích vět:

otázal se – řekl – poznamenala – odpověděla – podotkl – řekla – vykřikl – odpověděla

Zasáhnutí dobrého vojáka Švejka do světové války

„Tak nám zabili Ferdinanda,“ posluhovačka panu Švejkovi, který opustiv před léty vojenskou službu, když byl definitivně prohlášen vojenskou lékařskou komisí za blba, živil se prodejem psů, ošklivých nečistokrevných oblud, kterým padělal rodokmeny.

Kromě tohoto zaměstnání byl stížen rheumatismem a mazal si právě kolena opodeldokem.

„Kerýho Ferdinanda, paní Müllerová?“ Švejk, nepřestáváje si masírovat kolena, „já znám dva Ferdinandy. Jednoho, ten je sluhou u drogisty Průši a vypil mu tam jednou omylem láhev nějakého mazání na vlasy, a potom znám ještě Ferdinanda Kokošku, co sbírá ty psí hovínka. Vobou není žádná škoda.“

„Ale, milostpane,“ paní Müllerová, „pana arcivévodu Ferdinanda, toho z Konopiště, toho tlustýho, nábožnýho.“

„Ježíšmarjá,“ Švejk, „to je dobrý. A kde se mu to, panu arcivévodovi, stalo?“

„Práskli ho v Sarajevu, milostpane, z revolveru. Jel tam s tou svou arcikněžnou v automobilu,“posluhovačka.

„Tak se podívejme, paní Müllerová, v automobilu. Jó, takovej pán si to může dovolit, a ani nepomyslí, jak taková jízda automobilem může nešťastně skončit. Tak vida, paní Müllerová. On je tedy pan arcivévoda už na pravdě boží. Trápil se dlouho?“

„Pan arcivévoda byl hned hotovej, milostpane,“ paní Müllerová.

„Taky bych se chtěl vsadit, paní Müllerová, že ten člověk, co mu to udělal, se na to pěkně voblík. To vědí, střilet pana arcivévodu, to je moc těžká práce,“ Švejk.

„Vono prej jich bylo víc, milostpane.“

„To se samo sebou rozumí, paní Müllerová,“ Švejk, konče masírování kolen, „kdybyste chtěla zabít pana arcivévodu, nebo císaře pána, tak byste se jistě s někým poradila. Víc lidí má víc rozumu. Ten poradí to, ten vono, a pak se dílo podaří.“

6) Doplňte vhodná slovesa v příslušném tvaru na vynechaná místa uvozovacích vět:

rozhodoval se – řekl - upozorňoval - odpověděl - poznamenal

Byli lidé stateční, kteří přetrpěli všech pět stupňů trápení a dali se odvézt v prosté rakvi na vojenský hřbitov. Byli však lidé malomyslní, kteří, když došli ke klystýru, prohlásili, že už je jim dobře a že si nic jiného nepřejí než odejít s nejbližším maršovým bataliónem do zákopů.

Švejka v posádkové věznici uložili do nemocničního baráku právě mezi takové malomyslné simulanty.

„Už to nevydržím,“ jeho soused na posteli, kterého přivedli z ordináčního pokoje, kde mu již podruhé vyplachovali žaludek.

„Zítřej pojeď k pluku,“ druhý soused po levé straně, který právě dostal klystýr, simuluje, že je hluchý jako pařez. Na posteli u dveří umíral jeden souchotinář, zabalený do prostěradla namočeného ve studené vodě. „To je už třetí tenhle týden,“ soused po pravé straně, „a co tobě schází?“ „Já mám revma,“ Švejk, načež následoval upřímný smích všech kolem.

„S revmatismem mezi nás nelez,“ vážně Švejkatučný muž, „revmatismus, ten tu platí tolik jako kuří oka; já jsem chudokrevný, mám pryč, půl žaludku a pět žeber pryč, a nikdo mně nevěří.“

Projekt Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

1.4 Práce s textem

E.M. Remarque

Na západní frontě klid

Vyskakuji, klopýtám ze sálu a volám: Kde je doktor? Kde je doktor?

Vidím bílý plášť a pevně se ho chytám. Pojďte rychle, prosím, jinak Franz Kemmerich umře.

Lékař se mi vytrhne a ptá se přítomného ošetřovatele: Který to je?

Ošetřovatel utrousí: Lůžko 26, amputace stehna.

Jak mám vědět, oč jde, supí doktor, dnes jsme amputovali pět nohou. Sanitřákovi přikáže: Běžte se tam podívat, otočí se a zamíří k operačnímu sálu.

Třesu se vzteky, když jdeme se sanitřákem zpátky k Franziho posteli. Dívá se na mě a povzdechne si: Operace za operací, od pěti od rána – říkám ti, je to tu hustý. Jenom za dnešek jsme měli šestnáct exitů - ten tvůj je sedmnáctý. Na dvacet to určitě ještě dotáhneme –

Dělá se mi mdlo, najednou už nemohu dál. Nechce se mi už ani nadávat, nemá to smysl, nejradši bych sebou praštil na zem a už se nikdy nezvedl.

Dojdeme ke Kemmerichovu lůžku. Je mrtvý. Tvář má ještě mokrou od slz. Oči poootevřené, jsou žluté jako staré kostěné knoflíky.

Sanitřák mě dloubne do žeber. Vezmeš s sebou jeho věci? Mlčky přikývnu. Pokračuje: Musíme ho hned odnést, potřebujeme to lůžko. Venku už nám lidi leží až na podlaze.

Skládám věci a odepínám Franzimu visačku se jménem. Sanitřák se ptá po vojenské knížce. Není tu. Podotknu, že bude asi v kanceláři, a odcházím. Ještě nejsem ani venku ze sálu, a už mrtvého kamaráda přesouvají na plachtu.

Venku přede dveřmi vnímám tmou a vzduch jako vykoupení. Dýchám zhluboka, co mi plíce stačí, a na tváři cítím vánek tak teplý a měkký jako ještě nikdy. Najednou mi hlavou víří myšlenky na děvčata, kvetoucí louky, bílá oblaka. Nohy se pohybují v botách kupředu, jdu pořád rychleji, běžím.

7) **Otázky a úkoly k textu:**

1. Vyznačte v textu **přímou řeč**.
2. Vyznačte v textu barevně **pásmo řeči postav a pásmo řeči vypravěče**.
3. Vyjmenujte **postavy vystupující v textu**.
.....
.....
4. **Kde** se odehrává děj ukázky?
5. Stručně **vyprávějte děj**.
.....
.....
.....
.....
6. Vypište z textu **dějová slovesa** a vysvětlete jejich význam.

7. Vypište z textu **5 podstatných jmen a 5 přídavných jmen**.
.....
.....
8. Z druhé poloviny textu **vypište přirovnání**.
.....
.....
9. Vypište **věty tázací**.
.....
.....
10. Jakými pojmenováními je v textu označen **doktor**?

Projekt *Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII* je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

1.5 Vypravování u SMZ z českého jazyka a literatury

Při psaní písemné práce dbejte na tyto zásady:

- ✓ na výběr tématu využijte časový limit 25 minut
- ✓ v případě, že téma zvolíte dřív než ve stanoveném časovém limitu, můžete začít psát na volnou stranu zadání PP (nanečisto)
- ✓ časový limit pro napsání PP je 90 minut
- ✓ dodržte téma PP a zadaný slohový útvar
- ✓ nezapomeňte na minimální počet slov – 250!!!
- ✓ na závěr si práci pečlivě přečtěte a opravte případné nedostatky

Zadání vypravování je tvořeno:

A. Tématem a zpracováním (bez výchozího textu):

Jak jsem poznal vaši matku

Zpracování: otcovo vypravování adresované dětem

B. Tématem, zpracováním a výchozím textem. Při psaní vypravování navazujeme na výchozí text, který tvoří úvod vypravování:

Nespravedlivé obvinění

VÝCHOZÍ TEXT

Pan Břicháček měl své rituály. Každé dopoledne obešel náměstí. Tu prohodil pár slůvek s paní poštmistrovou, tu se zastavil na kus řeči v řeznictví. Při cestě nazpátek uctivě pozdravil sousedy zvědavě vykukující z oken a ze schránky si vyzvedl novou poštu. Většinou ho různé banky přemlouvaly, aby si právě od nich půjčil peníze. Párkrát do roka si na něj také vzpomněl syn a poslal mu pohled odněkud z druhého konce světa. Dnes však jedna obálka byla jiná. Bez adresy, bez odesílatele. Na lístku uvnitř ho kdosi neúhledným písmem obviňoval, že... (CZVV)

Zpracování: vypravování, jehož úvodem je výchozí text

Africké dobrodružství

VÝCHOZÍ TEXT

Prodírali jsme se hustou džunglí. Nad našimi hlavami se ozvaly zvláštní zvuky, byla to opice v korunách stromů. Než jsem ji ale stačil vyfotit, byla zase jinde. Létna vzduchem z větve na větev jakoby nic. Když se zastavila, měl jsem pocit, že mi chce něco sdělit. Pak se zašklebila a zmizela. Vtom jsem si uvědomil, že jsem tam sám. Stáhlo se mi hrdlo, zoufale jsem se rozhlížel kolem sebe, ale po naší skupině ani památky. Byl jsem tam jen já, můj foťák a prales.

Zpracování: vypravování, které navazuje na výchozí text

(zdroj Cermat)

VYPRACOVÁNÍ SLOHOVÉHO ÚTVARU VYPRAVOVÁNÍ (studentská maturitní práce)

Africké dobrodružství

1. Uvedení do děje (džungle, opice, vypravěč, osamění)

Prodírali jsme se hustou džunglí. Nad našimi hlavami se ozvaly zvláštní zvuky, byla to opice v korunách stromů. Než jsem ji ale stačil vyfotit, byla zase jinde. **Létala** vzduchem z větve na větev jakoby nic. Když **se zastavila**, měl jsem pocit, že mi chce něco sdělit. Pak **se zašklebila** a zmizela. Vtom jsem si uvědomil, že jsem tam sám. Stáhlo se mi hrdlo, zoufale **jsem se rozhlížel** kolem sebe, ale po naší skupině ani památky. Byl jsem tam jen já, můj foťák a prales.

2. Zápětka (ztracen v džungli, hledání cesty, bloudění)

Zvuky neustávaly, naopak jako by se stále přibližovaly. Ledajaká dobrodružství jsem na svých cestách zažil, přece nezpanikařím, říkal jsem si v duchu. **„Půjdu na sever, tam vedl směr naší výpravy!“** Pod nohama mi neustále **praskají** větve, všude je vlhko a s přibývajícím dnem slábne sluneční svit. **„Ježíšmarjá, zase ta opice! Co chceš, ty obludo! Kvůli tobě jsem ztratil své přátele!“** Moje slova stejně zanikají někde v pralesním prostoru a opice je najednou pryč. I v dané chvíli neodolávám kouzlu okolí. Fotoaparát se ne a ne zastavit. Barevné listy, poslední sluneční paprsky, kapky deště na listech. Vše mě láká a nabízí se. **Jdu** dál a dál. Ještě chvíli **půjdu** a pak **si odpočinu**, nohy mne bolí a od těžkého batohu necítím záda.

3. Vyvrcholení (pád, zranění, pomoc opice, skleněná lebka)

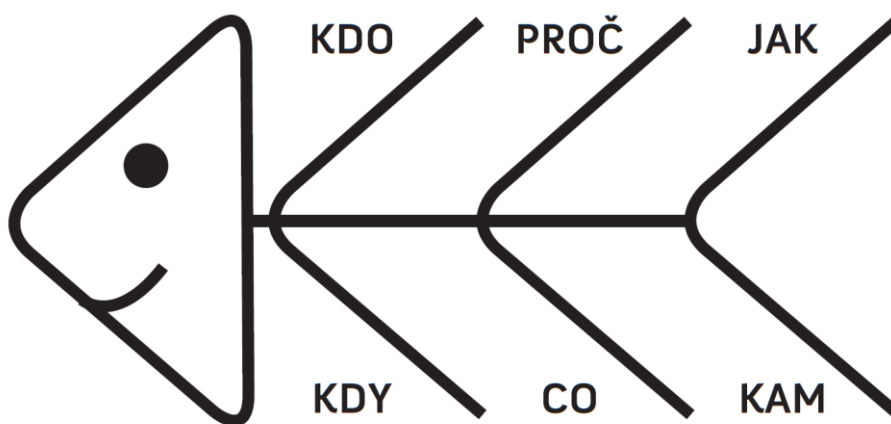
„Né, né, né, pomoc,“ křičím a **letím** dlouhou dobu neznámem. Prudce **dopadám** na zem. Všechno mne **bolí**, fotoaparát leží vedle mne celý rozlámaný. **„No, tak to je paráda! To mi ještě schází! Jsem někde uprostřed pralesa hluboko pod zemí a sám. Pane Bože, pomoz mi!“** **Rozhlížím se** kolem sebe, ale nic nevidím. Propadám beznaději. **„Vzchop se,“** slyším někde z dále. To je halucinace! Najednou se něco mihne. Zaostřím! **„To jsi zase ty! Opice jedna! Zmiz! Kšc!“** Opice jakoby nechtěla nic slyšet. Jde pořád blíž. Něco na mne **ukazuje**. **„Mám jít za tebou?“** Sice těžko, ale pomalu se zvedám. Jdu, stejně nemám co ztratit. Pomalu procházíme temnými chodbami. Cesta je klikatá a dlouhá. Vtom okamžiku se opice zastaví a ukazuje někam nahoru. **„Co je tam?“** ptám se. Vidím jenom nějaký odraz světla, ale je velmi daleko. Dívám se pořádně! To je skleněná lebka! Pomalu se šplhám k ní. Je nádherná! Komu asi patří? Nějaké bájně civilizaci? Musím ji vzít. Dávám si lebku do batohu. **Snažím se lézt** pořád za opicí směrem nahoru. Kolem nás **padá** drobné kamení, ale to už zvládneme.

4. Rozuzlení (cíl, setkání s přáteli)

„Hurá! Jsme nahoře. „Děkuji, opičko,“ a slzy se mi řinou po tváři štěstím. **„Petře, kde jsi byl?“ „Tady jsem.“ „Co jsme se tě nahledali! Měli jsme o tebe strach.“ „Ani nevíte, jak rád vás zase vidím! Podívejte, něco mám!“** **„To je lebka afrických domorodců z období starověku, používali ji při slavnostních obřadech!“** zvolala Aneta, **„ani nevíš, jaký poklad jsi našel!“** Byl jsem rád, že jsem zase se svými přáteli a naší cestu africkým pralesem jsme zdárně dokončili. A lebka? Ta skončila ve sbírkách muzea v Mali.

8) **Rozhodněte o pravdivosti následujících tvrzení:**

A. Červeně zvýrazněná je v textu řeč vypravěče:	ANO - NE
B. Zeleně zvýrazněná je v textu řeč hlavní postavy:	ANO - NE
C. V textu promlouvají tři postavy:	ANO - NE
D. Černě zvýrazněná jsou v textu slovesa, která patří mezi dominantní prostředky vypravování:	ANO - NE
E. V textu jsou řečnické otázky:	ANO - NE
F. Ve 4. části textu najdeme citoslovce:	ANO - NE
G. Úvodní část textu je napsána v přítomném čase:	ANO - NE
H. Třetí část textu je napsána v minulém čase:	ANO - NE
- I. **K jednotlivým částem rybí kosti napište klíčová slova.**

- KDO v příběhu vystupuje?.....
- KDE se příběh odehrává?
- KDY se příběh odehrává?
- KAM putuje hlavní postava?
- PROČ se Petr ztratil?
- CO se událo během jeho cesty?.....
- JAK se Petrovi podařilo najít cestu z džungle?.....

Projekt *Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII* je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

9) Vyberte si jedno ze zadání maturitní slohové práce a napište vypravování. Při přípravě použijte mapu příběhu

V poušti

VÝCHOZÍ TEXT

„Já jsem vůdce karavany,“ prohlásil černoooký vousáč. „Jsem vládcem nad životem a smrtí každého, koho vedu. Poušť je totiž jako rozmarná žena a muži z ní mohou zešilet.“ Karavana čítala asi dvě stě osob a dvojnásob zvířat. Byly v ní i ženy a děti a větší počet mužů ozbrojených meči a puškami.

(P. Coelho, Alchymista, upraveno)

Zpracování: vypravování, které navazuje na výchozí text

Ztráta paměti

VÝCHOZÍ TEXT

Erik se probouzí v nemocnici. Z posledních sedmi dnů svého života si vůbec na nic nevzpomíná. Až příchod nečekané návštěvy způsobí, že se mu z paměti vynoří první mlhavá vzpomínka. Od tohoto okamžiku se Erikovi postupně začínají vybavovat jednotlivé události...

CZVV, inspirováno www.csfd.cz

Zpracování: vypravování o událostech v Erikově životě, které vedly ke ztrátě paměti

Klikaté cesty lásek

VÝCHOZÍ TEXT

Prázdniny za dveřmi, nejhezčí období roku. Já ale zase celé léto strávím na brigádě ve výrobně lázeňských oplatek. Pan provozní, dva postarší zaměstnanci a já. Stále singl, stále bez peněz, přesto věčná optimistka Sára. Letos by prý naši sestavu měl obohatit syn paní majitelky František, který je neslyšící. To jsem teda na něj zvědavá. (CZVV)

Zpracování: vypravování o nesnázích, které provázely zrod milostného vztahu mezi Sárrou a Františkem, rozvíjející výchozí text

Mapa příběhu

NÁZEV

POSTAVY

.....

.....

.....

.....

PROSTŘEDÍ

.....

.....

.....

.....

DĚJ

1.

.....

.....

2.

.....

.....

3.

.....

.....

ZÁVĚR

.....

.....

Projekt *Program na podporu pedagogických pracovníků při práci s žáky cizinci VII* je spolufinancován z prostředků Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR.

10) Seřad'te jednotlivé části textu tak, aby byla dodržena textová návaznost:

Miroslav Horníček: Můj strýček kovboj

A. František tady strávil po vojně ještě tři roky, a protože vycítil, že se blíží první světová válka, vrátil se do Texasu, kde v šedesátých letech zemřel.
B. Protože se vyznal v koních - byl to kovboj -, dostal se na vojně k dragounům. U dragounů ovšem strašně zlobil, ukradl koně, vyházel hlídku okny z hospody a s tím koněm ujel.
C. Tatínek měl tři bratry. Jeden z tatínkových bratrů, František, byl kluk značně divoký.
D. Chytili ho až někde u hranic s Polskem a nasadili mu takové úzké okovy na ruce, říkalo se jim špangle. On se z těch okovů dostal, protože prý měl velice úzká zápěstí.
E. Už ve svých pubertálních letech utíkal vpoledne z domova a spal někde pod širákem. Když dozrával, tak se rozhodl, že pojede do Ameriky.
F. V Americe se usadil v Texasu. Po čtyřech letech se vrátil, tatínek vzpomínal, že když vešel, tak ho nemohli poznat, protože měl široká ramena a ještě širší klobouk.
G. Vrátil se, byl tedy odveden na vojnu. To ještě bylo Rakousko-Uhersko.

(Horníček, M. – o hře Můj strýček kovboj)

Řešení:

.....

11) Úkoly k textu:

1. Seřad'te text tak, aby byla dodržena textová návaznost.
2. Kterým slovům v textu nerozumíte?
3. Kde se děj odehrává?
4. Kolik postav v textu vystupuje?
5. Které věty tvoří úvod a závěr?
6. V jaké části děj vrcholí?
7. Vypište dějová slovesa.
8. Objevuje se v textu přímá řeč?

12) Seřad'te jednotlivé části textu tak, aby byla dodržena textová návaznost:

Africké dobrodružství

A Zvuky neustávaly, naopak jako by se stále přibližovaly. Ledajaká dobrodružství jsem na svých cestách zažil, přece nezpanikařím, říkal jsem si v duchu. „Půjdu na sever, tam vedl směr naší výpravy!“ Pod nohama mi neustále praskají větve, všude je vlhko a s přibývajícím dnem slábne sluneční svit. „Ježíšmarjá, zase ta opice! Co chceš, ty obludo! Kvůli tobě jsem ztratil své přátele!“ Moje slova stejně zanikají někde v pralesním prostoru a opice je najednou pryč. I v dané chvíli neodolávám kouzlu okolí. Fotoaparát se ne a ne zastavit. Barevné listy, poslední sluneční paprsky, kapky deště na listech. Vše mě láká a nabízí se. Jdu dál a dál. Ještě chvíli půjdu a pak si odpočinu, nohy mne bolí a od těžkého batohu necítím záda.

B „Hurá! jsme nahoře. „Děkuji, opičko,“ a slzy se mi řinou po tváři štěstím. „Petře, kde jsi byl?“ „Tady jsem.“ „Co jsme se tě nahledali! Měli jsme o tebe strach.“ „Ani nevíte, jak rád vás zase vidím! Podívejte, něco mám!“ „To je lebka afrických domorodců z období starověku, používali ji při slavnostních obřadech!“ zvolala Aneta, „ani nevíš, jaký poklad jsi našel!“ Byl jsem rád, že jsem zase se svými přáteli a naši cestu africkým pralesem jsme zdárně dokončili. A lebka? Ta skončila ve sbírkách muzea v Mali.

C „Né, né, né, pomoc,“ křičím a letím dlouhou dobu neznámem. Prudce dopadám na zem. Všechno mne bolí, fotoaparát leží vedle mne celý rozlámaný. „No, tak to je paráda! To mi ještě schází! Jsem někde uprostřed pralesa hluboko pod zemí a sám. Pane Bože, pomoz mi!“ Rozhlížím se kolem sebe, ale nic nevidím. Propadám beznaději. „Vzchop se,“ slyším někde z dále. To je halucinace! Najednou se něco mihne. Zaostřím! „To jsi zase ty! Opice jedna! Zmiz! Kšc!“ Opice jakoby nechtěla nic slyšet. Jde pořád blíž. Něco na mne ukazuje. „Mám jít za tebou?“ Sice těžko, ale pomalu se zvedám. Jdu, stejně nemám co ztratit. Pomalu procházíme temnými chodbami. Cesta je klikatá a dlouhá. Vtom okamžiku se opice zastaví a ukazuje někam nahoru. „Co je tam?“ ptám se. Vidím jenom nějaký odraz světla, ale je velmi daleko. Dívám se pořádně! To je skleněná lebka! Pomalu se šplhám k ní. Je nádherná! Komu asi patří? Nějaké bájně civilizaci? Musím ji vzít. Dávám si lebku do batohu. Snažím se lézt pořád za opicí směrem nahoru. Kolem nás padá drobné kamení, ale to už zvládneme.

D Prodírali jsme se hustou džunglí. Nad našimi hlavami se ozvaly zvláštní zvuky, byla to opice v korunách stromů. Než jsem ji ale stačil vyfotit, byla zase jinde. Létala vzduchem z větve na větev jakoby nic. Když se zastavila, měl jsem pocit, že mi chce něco sdělit. Pak se zašklebila a zmizela. Vtom jsem si uvědomil, že jsem tam sám. Stáhlo se mi hrdlo, zoufale jsem se rozhlížel kolem sebe, ale po naší skupině ani památky. Byl jsem tam jen já, můj foťák a prales.

13) Seřad'te jednotlivé části textu tak, aby byla dodržena textová návaznost:

A Jakmile ho stařec zpozoroval, uvědomil si, že má proti sobě soupeře, který nezná strach a nedá se ničím odradit. Zatímco sledoval, jak se blíží, připravil si harpunu. Hlavu měl čistou a jasnou a překypoval odvahou, nedělal si však velké naděje. Nespouštěl ze žraloka oči, ale letmo pohlédli na obrovského marlína. Ale i když žraloku v útoku nezabráním, třeba se mi podaří ho zabít. Ty dentuso, tvoje máma má smůlu, ale ať se žalem třeba usouží, křivozubče, spílal mu v duchu.

B Cesta pokračovala, jak měla, stařec si máčel ruce ve slané vodě a snažil se udržet si hlavu čistou. Střízlivě usoudil, že bríza povane celou noc, protože na nebi se hromadila kupovitá oblaka, nad kterými se loudaly řasnaté řady beránků. Pokukováním po rybě si potvrzoval, že nesní. Za hodinu zaútočil první žralok.

C Ačkoliv se mu tu a tam ztrácel, pokaždé ho znovu zachytil nebo alespoň zaznamenal slaboučkou stopu, a tak se za ním nepřestával umíněně hnát. Byl to veliký mako a příroda tyhle žraloky stvořila tak, aby dokázali vyvinout stejnou rychlost jako nejhbitější ryby. Až na čelisti byl skutečně krásný, hřbet měl stejně dlouhý jako mečoun, břicho stříbřité a kůži krásně hladkou. Mečounovi se podobal i stavbou těla. Jedinou výjimku tvořily obrovské čelisti, které teď, jak se co nejrychleji řítily pod hladinou a hřbetní ploutví ji protínal rovně jako struna, držel pevně zavřené. Za stisknutými dvojitými pysky měl v dásních osm řad dovnitř zakřivených zubů. Tohle byl mořský dravec, uzpůsobený k požívání všech ryb. Jak pach krve zesiloval, mako přidával a modrá hřbetní ploutev řezala vodu rychlostí blesku.

D Neobjevil se jen tak náhodou. Vynořil se z hlubin, sotva se tmavé mračno ve vodě přestalo rozlévat a krev začala klesat. Bezhlavě vystřelil k povrchu, rozčísil modrou hladinu a vyletěl do slunečního svitu. Zjistil, odkud pach přichází, a když klesl zpět do vody, vyrazil za ním.

E Žralok se převalil a oko mu pohaslo. Potom se otočil ještě jednou a dokonale. Ačkoli dospěl ke konci, odmítal se s tím smířit. Obrácený hřbetem dolů tloukl ocasní ploutví, cvakal čelistmi a rozrýval hladinu jako závodní motorový člun. Bičovaná voda zbělela, a když se pak mako ze dvou třetin vymrštil do vzduchu, provaz se napjal a s hlasitým zadrčením praskl. Tělo zůstalo chvíli ležet na hladině a pak se začalo pozvolna potápět.

F Žralok je rychle dohnal, a když se na rybu odzadu vrhl, stařec uviděl jeho otevřenou tlamu i zvláštní oči a uslyšel cvaknutí zubů, kterými se jí zahryzl do těla. Po hlavě, kterou měl už nad hladinou, vystrčil i hřbet, a jakmile se ozval zvuk trhané kůže a masa, stařec mu zarazil harpunu do lebky v místě, kde spojnicí obou očí protíná pomyslná čára vedoucí od nozder přímo vzad.. Ale v oněch místech má žralok mozek, a právě tam tedy namířil. Sebral všechny síly, aby mu bez špetičky naděje a s nenávisťou zlobou zasadil co největší ránu. (upraveno)

Metodická doporučení - vypravování

Při nácviu slohového útvaru vypravování v rámci přípravy studenta s OMJ ke SMZ z ČJL nejprve pracujeme s kompozicí vypravování. Představíme ji na krátkých textech. Žák si musí ujasnit, jaký je rozdíl mezi vypravováním a dějovým popisem. Vycházíme z praktických zkušeností studenta a také z osobních čtenářských zkušeností, popř. z dalších studijních znalostí studenta.

Na konkrétních příkladech doložíme jednotlivé jazykové prostředky vypravování prostřednictvím uměleckých textů. Při práci s PL ověříme, zda student dokáže identifikovat tyto prostředky v textu.

Nedílnou součástí vypravování je přímá řeč. Na základě předchozího výkladu učitele student doplní do přiložených pracovních listů vhodná interpunkční znaménka.

V další fázi nácviu slohového útvaru vypravování představíme studentovi základní požadavky pro vypracování písemné práce SMZ z ČJL (časový limit pro napsání PP, vhodnou volbu tématu, zadání vypravování a práci s výchozím textem).

Výstupem by měla být samostatná slohová práce studenta (PP), která by odpovídala požadavkům centrálního zadání.

Použité materiály, zdroje:

- Rutova, N.: Práce s třídním kolektivem ve společném vzdělávání, Člověk v tísni o.p.s., Praha 2015
- www.novamaturita.cz
- <http://media0.webgarden.name/files/media0:510a7204816ef.upl/%C4%8Dtvrt%C3%A1%20%C4%8D%C3%A1st.pdf>
- Hašek, J.: Osudy dobrého vojáka Švejka, Euromedia Group, k.s., Praha 2012
- Remarque, E.M.: Na západní frontě klid, Ikar, Praha 2015
- Hemingway, E.: Stařec a moře, Odeon, Praha 2015
- Saint-Exupery, A.: Malý princ, Fragment, Praha 2015